

Avgitt august 2022

RAPPORT FORSVARET 2022/01

***Skyteulykke på Mågerø militære område
30. november 2021***

Statens havarikommisjon (SHK) har utarbeidet denne rapporten utelukkende i den hensikt å forbedre sikkerheten.

Formålet med Havarikommisjonens undersøkelser er å klarlegge hendelsesforløp og årsaksfaktorer, utrede forhold som antas å ha betydning for forebyggingen av ulykker og alvorlige hendelser, og fremme eventuelle sikkerhetstilrådinge. Det er ikke Havarikommisjonens oppgave å ta stilling til om det er grunnlag for disiplinære forføyninger eller om det foreligger sivilrettslig eller strafferettslig skyld og ansvar.

Bruk av denne rapporten til annet enn forebyggende sikkerhetsarbeid bør unngås.

Faktiske opplysninger

Denne undersøkelsen har hatt et begrenset omfang. Av den grunn har SHK valgt å benytte et forenklet rapportformat. En full rapport benyttes bare når undersøkelsens omfang gjør dette nødvendig. Den forenklete rapporten belyser de funn som er gjort og fremlegger eventuelle sikkerhetstilrådinger.

Hendelsesdata

Dato og tidspunkt:	30. november 2021 ca. kl. 1550	
Ulykkessted:	Mågerø, militært inngjerdet område	
Ulykkestype:	Skyteulykke, skarpt vådeskudd med håndvåpen	
Tjeneste:	Øvelse i forbindelse med hundeførerkurs	
Øvingskonsept:	Årlig sertifisering av hundeequipasje, aksjonstrening med ildmarkeringsmidler (rødplast ¹)	
Avdeling ansvarlig for kurset:	Forsvarets hundeskole (FHSK)	
Avdeling ansvarlig for øvelsen:	Forsvarets spesialstyrker (FS)	
Direkte involverte soldater:	<u>Soldat A:</u>	<u>Soldat B:</u>
Funksjon:	Soldat og hundefører	Vernepliktig hunderøkter
Rolle på øvelsen:	Observatør og ekstrapersonell i den øvende aksjonstyrken	Markør
Erfaring:	Ansatt i Svenske Forsvarsmakten i 16 år	Avtjente førstegangstjenesten
Våpen:	Personlig våpen, karabin 5.56x45 mm	Personlig våpen, rifle 5.56x45 mm, rekylforsterker ²
Personskader:	Ingen fysiske skader	Meget alvorlig skade som følge av skuddskade fra et prosjektil i mageregionen
Vær:	Snø på bakken, ingen nedbør, god sikt, ca. -2 °C	
Lysforhold:	Skumring, ingen kunstig belysning	
Informasjonskilder:	Politidokumenter, intervjuer, informasjon fra Forsvaret og den svenske Forsvarsmakten	

Ulykken

Tirsdag 30. november 2021 avfyrte en erfaren soldat (soldat A) et skarpt vådeskudd med sitt håndvåpen under en aksjonstrening med hund inne på et militært inngjerdet område. Aksjonstreningen ble gjennomført som del av en avsluttende øvelse på et hundekurs. Soldat A hadde ikke rekylforsterker og skulle gjennomføre treningen med tørt³ våpen. Soldat B var vernepliktig soldat som spilte markør. Ulykken inntraff inne i et hus da soldat A besvarte ilden som

¹ Rød plastammunisjon med krutt, uten prosjektil som brukes for å simulere skudd.

² For å kunne skyte med rødplast uten å måtte ha lang sikkerhetsavstand til personell, samt uten å måtte ta ladegrep mellom hvert skudd, utstyres våpenet med en rekylforsterker som monteres på flammedemperen.

³ Uten noen form for ammunisjon i våpenet, magasinene eller i lommer.

følge av at soldat B skjøt med rødplast mot soldat A. Det skarpe skuddet traff soldat B i mageregionen.

Soldat A og aksjonslaget iverksatte umiddelbart førstehjelp med eget sanitetsutstyr. Øvingsleder, som befant seg i området utenfor huset, varslet akuttmedisinsk kommunikasjonsentral (AMK) og soldat B ble fløyet til sykehus.

Øvelsens organisering

Ulykken inntraff under den siste uken av et 12-ukers hundekurs for Forsvarets spesialstyrker (FS)⁴ som Forsvarets hundeskole (FHSK) hadde ansvaret for. FS hadde ansvaret for planlegging og gjennomføring av de to siste ukene av kurset, som bestod av en øvelse som inneholdt ulike aksjonstreninger med spesialstyrkenes bruk av hund. FHSK sitt ansvar under disse to ukene var å godkjenne og sertifisere hundeførere og hundene. Øvelsen omfattet om lag 20 personer, inkludert øvingsledelse, markører og kursdeltakere.

Øvelsen ble planlagt og ledet av en øvingsleder, med støtte fra egen avdeling og FHSK. Øvingsleder var befal, hadde jobbet i Forsvaret i ca. 20 år i ulike stillinger og hadde tidligere erfaring med å lede øvelser. Øvingsleder kjente omtrent halvparten av deltakerne og hadde blitt kjent med de andre deltakerne gjennom kurset. Øvingslederen var ikke kjent med de svenske sikkerhetsbestemmelsene, men vedkommende var kjent med våpenrutinene i deltakernes avdelinger.

Under planlegging av øvelsen vurderte øvingsledelsen de ulike aktivitetene som skulle gjennomføres til å være vanlig, daglig trening, uten stort risikopotensial, med unntak av at det var flere personer involvert enn normalt. Øvingslederen utarbeidet en øvingsordre for hele øvelsens varighet, som ble fremlagt for ledelsen. Denne ordren inneholdt blant annet følgende informasjon:

- øvelsen gjennomføres i henhold til sikkerhetsbestemmelsene i UD 2-1
- bruk av hund
- hvilke ildmarkeringsmidler som skulle benyttes
- hvilke typer sanitetsutstyr som skulle medbringes
- varslingsrutiner ved skader

Vådeskudd med skarp ammunisjon ble ikke identifisert som risiko i øvingsordren.

Felles innbrief før øvelsen

Da personellet møtte opp til øvelsens start, mandag 22. november 2021, ble det gjennomført en innbrief for alle som skulle være med på øvelsen, uavhengig av rolle. Under innbriefen gikk øvingslederen gjennom ordren for øvelsen. Etter innbriefen, under klargjøring til trening, informerte øvingslederen om at det skulle gjennomføres «tøm våpen». Alle skulle sjekke sitt eget våpen, magasin og magasinlommer for ammunisjon, og alles våpen skulle sjekkes av makker.

Makkersjekk av våpen, magasin og magasinlommer ble ikke kommandert utført etter dette, siden skarp ammunisjon ikke skulle være med på øvelsen og våpensjekk var gjennomført ved øvelsens start.

⁴ Forsvarets spesialstyrker (FS) består blant annet av Marinejegerkommandoen (MJK) og Forsvarets spesialkommando (FSK).

Soldat A, samt en kollega fra Sverige som var med som observatør på utsiden av styrken, skulle ikke støtte øvelsen før den siste uken. De ankom derfor Mågerø mandag 29. november 2022. De var det eneste personellet på øvelsen som hverken deltok på felles innbrief eller den første klargjøringen til trening.

Ankomst og innbrief for soldat A

Soldat A hadde gjennomført en skarpskyting i Sverige ca. to uker før ulykken. Soldat A har opplyst at vanlig praksis var å dra igjennom løpet med en pussesor etter skarpskyting, men soldat A kan ikke si med sikkerhet at sjekk av løpet ble utført etter siste skarpskyting. Ca. to uker etter skarpskytingen pakket soldat A våpenet ned i en hardcase slik at det var klargjort for transport. Soldat A sjekket også at alle magasinene var tomme for ammunisjon.

Da soldat A og kollegaen fra Sverige ankom leiren tidlig på ettermiddagen ble de møtt av øvingslederen som gjennomførte en innbrief for de to nyankomne. Soldat A hadde vært på det militære området på Mågerø tidligere, blant annet i forbindelse med at soldat A hadde gjennomført samme kurs for tre år siden. Soldat A opplyste at vedkommende var kjent i området og med opplegget som skulle gjennomføres. Innbriefens innhold ble på bakgrunn av denne informasjonen kortet ned. Innbriefen inkluderte blant annet ikke punktet om «tøm våpen».

Etter innbriefen la soldat A utstyret i klargjøringsområdet. På dette området var det blant annet to kasuner; en til våpen og en til ammunisjon. Våpnene ble oppbevart i kasunen uten magasin. Soldat A luftet deretter hunden og forberedte seg til at aksjonslaget skulle få utlevert sitt første oppdrag mandag kl. 1700.

Aksjonstrening mandag

Soldat A var sammen med aksjonslaget da de ble gitt oppdraget mandag ettermiddag. Under oppdragsbriefen gikk øvingsleder blant annet igjennom øvelsesscenarioet og en fem-punkts ordre som inneholdt sikkerhetspunkter for oppdraget. Et av sikkerhetspunktene var at rødplast skulle benyttes i våpnene. Vådeskudd med skarp ammunisjon ble ikke nevnt.

Soldat A var med som rådgiver da aksjonslaget planla og forberedte oppdraget. Soldat A, som ikke hadde rekylforsterker, spurte aksjonslaget om de hadde rekylforsterker eller om de gikk tørt. Det var flere som ikke hadde rekylforsterker og som derfor skulle gå tørt. Soldat A svarte at «da gjør jeg det samme».

Mandag kl. 2000 startet den første aksjonen. Det ble gjennomført to aksjoner og soldat A holdt seg i bakkant og hjalp til å støtte styrken. Under aksjonene benyttet soldat A sitt eget våpen og simulerte skudd ved å rope "pang". Soldat A har i denne sammenheng opplyst at vedkommende ikke husker å ha gjennomført et ladegrep for å sikre våpenet⁵.

Aksjonstrening tirsdag (ulykkesdagen)

Soldat A var sammen med aksjonslaget da de ble gitt oppdraget tirsdag formiddag. Oppdragsbriefen ble organisert på samme måte som dagen før. Etter oppdragsbriefen fikk aksjonslaget tid til å planlegge hvordan de ville gjennomføre oppdraget. Soldat A var sammen med aksjonslaget under planlegging og klargjøring. Soldat A hadde fortsatt ikke rekylforsterker, og fortsatte øvelsen i den tro at vedkommende øvde tørt.

⁵ For å kunne stille omstilleren til sikret må våpenet være spent ved et ladegrep. Ved et ladegrep uten ammunisjon i magasinet vil sluttstykket stå spent i bakre stilling. For å slå frem sluttstykket presses varsleren, som var montert på begge sider av våpenet, inn.

Under aksjonen ble aksjonslaget møtt med ild på langt hold og besvarte dette. Soldat A besvarte ilden ved å rope «pang», og resten av aksjonslaget forflyttet seg videre. Da soldat A flyttet etter, falt vedkommende og mistet magasinet ut av våpenet. Soldat A har forklart at magasinet ble sjekket for snø og satt tilbake i våpenet.

Etter at aksjonslaget hadde undersøkt en av bygningene forflyttet de seg til neste. Soldat A skulle holde seg i bakkant for å støtte som observatør. Aksjonen utviklet seg imidlertid slik at soldat A ble stående som nummer to etter patruljeføreren da de skulle gå inn i bygget.

Innledningsvis sendte soldat A hunden inn i bygget, men hunden fant ikke noe. Patruljefører og soldat A gikk da inn i byggets inngangsparti. De så at det var satt opp en sperring for hunden slik at den ikke kom seg videre fra inngangspartiet til neste rom. De løftet hunden over denne sperringen. Da hunden sprang innover i rommet stod de igjen i døra og ventet. Hunden ga patruljefører og soldat A en indikasjon på at rommet var tomt.

Patruljefører og soldat A entret så rommet. Som følge av lysforholdene så ikke soldat A at det var en skorstein langs høyre vegg med mulighet for at noen kunne stå bak denne. Patruljefører og soldat A gikk hver sin vei inn i rommet, og soldat A hevet da våpenet i hodehøyde. Soldat B, som stod gjemt bak skorsteinen, skjøt rødplast mot soldat A og patruljeføreren. Soldat A, som da befant seg omtrent 4 meter fra soldat B, har beskrevet at vedkommende på reflekshandling snudde seg mot soldat B, trykket på avtrekkeren og ropte «pang». Soldat A merket umiddelbart at våpenet reagerte annerledes enn forventet, og kombinert med at soldat B skrek av smerte, skjønnte soldat A at noe ikke stemte.

Sikkerhetsbestemmelser

UD 2-1 FORSVARETS SIKKERHETSBESTEMMELSER FOR LANDMILITÆR VIRKSOMHET

Formålet med UD 2-1 er blant annet å minimere risikoen for skader og tap av liv, samt å stille krav i form av sikkerhetsbestemmelser for landmilitær utdanning, trening, øvelser og operasjoner. I sikkerhetsbestemmelsene står blant annet:

Våpenreglene:

- 1. Behandle alltid alle våpen som om de er ladd.*
- 2. Sikt eller pek aldri på noe du ikke er beredt på å bekjempe. Unntatt på øvingsleders ordre eller når du er i strid.*

Øvingsleder kan gi unntak fra regel nr. 2 ved tørrøving og bruk av løsammunisjon, under forutsetning om at alle våpen, magasiner, og utrusting visiteres før unntaket iverksettes.

I henhold til sikkerhetsbestemmelsene skal den enkelte blant annet:

- følge våpenreglene*
 - gripe inn om bruk av våpen eller ammunisjon strider mot gjeldende sikkerhetsbestemmelser*
- (...)*

Under utdanning, trening og øving er den enkelte i tillegg ansvarlig for:

- at man ikke er i besittelse av ammunisjon etter endt UTØ⁶. Dersom man finner ammunisjon skal denne leveres til nærmeste overordnede

I henhold til sikkerhetsbestemmelsene skal instruktøren blant annet:

før instruksjon og tørrøving med våpen, forvise seg — ved visitasjon — om at alle våpen, magasiner, og utrustning er tomt for all ammunisjon.

Makker som sikkerhetsbarriere er blant annet nevnt under «klimatiske forårsakede skader – særlige forhold ved kaldt vær» og under «bading». Makker er ikke nevnt under «alminnelige bestemmelser for sikkerhet» eller under bestemmelsene for «skyting alle våpen».

Fagansvarlig for håndvåpen fjernet krav om makkersjekk i Forsvaret fra 2017 med bakgrunn i en økning av antall vådeskudd:

Fagansvarlig mener at skytteren selv skal være ansvarlig for sitt eget våpen, og at makkersjekk ikke er en rutine soldaten kan lene seg på da det ikke nødvendigvis forbedrer sikkerheten.

SVENSK FÖRSVARSMAKTENS SIKKERHETSREKLEMENT FOR ENHETSVÅPEN OG PERSONLIG VÅPEN (FM SÅKERHETSREKLEMENTE SÅKR EHV/PV -2020)

I kapittel 1 § 13 om øving med løs ammunisjon står blant annet:

När lösskjutningsanordning eller lösskjutningsmagasin inte medförs till följande vapen, ska övningsledaren i samband med visitation före skjutning (lata) kontrollera att:

Automatkarbin 5C/D (ak 5): slutstycket tagits ur vapnet och kontrolldonet av plast satts i patronlaget

Automatkarbin 4B (ak 4): tändstiftet och tändstiftsfjadern tagits ur vapnet

AVDELINGENS⁷ SIKKERHETSBESTEMMELSER FOR ENHETSVÅPEN OG PERSONLIG VÅPEN (FÖRBANDETS SÅKERHETSBESTÄMMELSER EHV/PV)

I kapittel 1 § 13 om løsammunisjonsanordning står blant annet:

För följande vapen, till vilka lösskjutningsanordning eller lösskjutningsmagasin inte medförs, ska övningsledaren i samband med visitation före skjutning kontrollera att:

Karbin: Mekanismen tagits ur vapnet.

Tidligere ulykker i Forsvaret

Torsdag 22. mars 2018 gjennomførte en gruppe vernepliktige tørrøving med MP7 maskinpistol. Ulykken ble utløst av at en elev, som ikke var visitert før tørrøving, utilsiktet ladet sitt våpen med et magasin som inneholdt skarpe skudd og avfyrte våpenet samtidig som et befal beveget armen sin

⁶ Utdanning, trening og øving

⁷ Avdelingen hvor soldat A var ansatt.

inn i siktelinjen. Tidligere Statens havarikommisjon for Forsvaret (SHF)⁸ undersøkte ulykken og fremmet to sikkerhetstilrådingen på grunnlag av undersøkelsen (se tabell 1).

Tabell 1: Sikkerhetstilråding SHF/2020/10 og SHF/2020/11

Sikkerhetstilråding	Sikkerhetstilrådingstekst	Status for Forsvarets oppfølging
SHF/2020/10	Havarikommisjonen tilrår at Forsvaret gjennomgår retningslinjer og praksis for tørrøving, med fokus på å redusere sannsynligheten for vådeskudd og å minimere konsekvensene dersom vådeskudd skulle skje.	Fagansvarlig i Forsvaret er i ferd med å teste ut ulike tekniske løsninger. Sikkerhetstilrådingen har, på tidspunkt for publisering av denne rapporten, ikke blitt lukket.
SHF/2020/11	Havarikommisjonen tilrår at Forsvaret etablerer en praksis for å følge opp hendelser med vådeskudd, med fokus på å kartlegge bakenforliggende årsaker og utvikle en lærende kultur på området.	Sikkerhetstilrådingen har, på tidspunkt for publisering av denne rapporten, ikke blitt lukket.

Iverksatte tiltak

DEN SVENSKA FÖRSVARSMAKTEN

Som følge av ulykken har den svenske Försvarsmakten gjennomført en intern undersøkelse for å redegjøre for hendelsesforløpet, samt komme med anbefalinger og beslutninger som har til hensikt å forbedre sikkerheten. I rapporten fremkommer blant annet en beslutning om å tydeliggjøre og utdanne personellet innen hva som gjelder ved våpenhåndtering og visitasjon før og etter øving og skyting. Videre endres de svenske sikkerhetsbestemmelsene til at det minst skal være to ved visitasjon før og etter skyting, ved regelbundet skytetrening. Ved større øvelser skal minimum lagfører gjennomføre visitasjon før og etter skyting. Visitasjon etter skyting skal skje snarest etter avsluttet skyting.

DET NORSKE FORSVARET

Det norske Forsvaret ved Forsvarets spesialstyrker har gjennomført en intern undersøkelse etter ulykken. Oppdraget til undersøkelsesgruppen var å:

- klargjøre hendelsesforløp, regelverk og dokumentasjon
- finne årsaker til hendelsen
- utlede sikkerhetstilrådingen for å forebygge uønskede hendelser i fremtiden

⁸ Statens havarikommisjon for Forsvaret (SHF) var tidligere undersøkelsesmyndighet for ulykker og alvorlige hendelser i forsvarssektoren. Fra 1. juli 2020 ble Statens havarikommisjon (SHK) sitt mandat utvidet til å omfatte forsvarssektoren, og SHF ble avviklet.

Rapporten peker på følgende læringspunkter til Forsvarets spesialstyrker:

Sikre en praksis for at alle våpen og utrustning blir kontrollert og visitert for og etter aktiviteter, uavhengig av våpen og ammunisjonstype.

Øvingsdokumentasjon skal i større grad tydeliggjøre hvilke sikkerhetsbestemmelser i UD 2-1 og UD 2-2, herunder våpenregler, som er gjeldende for de ulike personellkategoriene.

Tilstrebe en enhetlig/samordnet bruk av løsammunisjon/rekylforsterker på våpen. Anskaffe et nødvendig antall rekylforsterkere som passer til de våpen som anvendes for bruk av løsammunisjon. Vurdere bruk av kammerflagg, pipeflagg og varslingsstopper og evaluere disse løsningene.

Sikre at sikkerhetsregler og prosedyrer blir gjennomgått og harmonisert ved samtrening med andre nasjoner/allierte samarbeidspartnere (...).

Rapporten peker videre på følgende læringspunkter til Hæren:

FS har i UD 2-2 punkt 0.1.12 en bestemmelse om sikkerhet ved aktiviteter med norske og utenlandske aktører. Det anbefales at Hæren ved neste revisjon av UD 2-1 innarbeider et tilsvarende punkt som stiller krav til å samordne og koordinere gjeldende sikkerhetsregler for alle involverte parter.

Forsvaret har også opplyst at de, som følge av ulykken, vil vurdere hvorvidt formuleringene i UD 2-1 kan tydeliggjøres med hensyn til samordning av sikkerhetsbestemmelser, ved aktivitet med flere involverte aktører.

Havarikommisjonens vurderinger

Hvor kom den skarpe ammunisjonen fra?

Ammunisjonen som ble brukt under ulykken ble ikke levert ut på øvelsen. Ammunisjonen var imidlertid tilsvarende ammunisjonen som soldat A hadde benyttet på skytebanen to uker før ulykken. Videre hadde soldat A sjekket at alle magasinene var tomme for ammunisjon før ankomst til øvelsen.

Soldat A vred omstilleren på våpenet fra sikret til avsikret før skuddet ble avfyrt. For at våpenet skal være sikret må det være spent med et ladegrep. Våpenet må derfor ha vært ladet med en patron ved et ladegrep før soldat A skjøt, og ladegrepet må ha vært gjennomført før det tomme magasinet ble satt i. Hvis soldat A spente våpenet uten ammunisjon før aksjonstreningen for å kunne gå med sikret våpen, måtte soldat A trykket på varsleren for å slippe frem sluttstykket eller gått med sluttstykket i bakre posisjon. Hvis soldat A derimot spente våpenet med ammunisjon, ville patronen ved dette ladegrepet blitt ført fra et magasin inn i kammeret. Det ville da vært mulig for soldat A å ha reagert på at sluttstykket ikke var i bakre posisjon da ladegrepet ble gjennomført.

Samlet sett underbygger dette at ammunisjonen befant seg i kammeret fra dagen soldat A var på skytebanen i Sverige ca. to uker før ulykken, at soldaten ikke gjennomførte noen ildhåndgrep med våpenet etter dette, samt at avtrekermekanismen var spent. SHK har imidlertid ikke kunnet gjennomføre fysiske undersøkelser av våpenet og kan dermed ikke utelukke teknisk feil ved våpenet.

Hvorfor sjekket ikke soldaten våpenet?

Soldat A brukte alltid å dra igjennom løpet med en pussesor etter skarpskyting, og det gikk ca. to uker etter siste skarpskyting før soldat A pakket våpenet ned i en hardcase slik at det var klargjort for transport. Under klargjøringen til aksjon, samme dag som soldat A ankom øvelsen, informerte soldat A de andre i aksjonslaget om at vedkommende skulle ha tomt våpen, uten noen form for ammunisjon. Videre har soldat A opplyst at vedkommende merket at våpenet reagerte annerledes enn forventet da ulykken skjedde. Samlet sett underbygger dette at soldat A sin situasjonsforståelse var at våpenet var helt tomt etter skarpskytingen, slik det normalt ville vært etter å ha dratt igjennom løpet. Soldat A kan imidlertid ikke si med sikkerhet at sjekk av løpet ble utført etter siste skarpskyting. Soldatens situasjonsforståelse om at våpenet var tomt og hadde vært tomt i to uker, bidro til at vedkommende ikke sjekket våpenets kammer, selv om det var flere muligheter til å sjekke dette i forkant av ulykken.

Hvorfor gikk skuddet av?

Soldat A var ikke kjent med at det befant seg en markør i huset hvor ulykken inntraff. Hundens søk i rommet, som ikke gav resultat, bidro til soldatens inntrykk av at det ikke befant seg en markør i huset. Da markøren åpnet ild med rødplast, snudde soldat A seg meget raskt mot markøren og besvarte ilden ved å trykke på avtrekkeren. SHK forutsetter at soldat A har hatt drill av enkelthandlinger og stridsteknikk som del av sin utdanning. Hensikten med dette kan beskrives slik (Siddle, 1995:72)⁹:

⁹Siddle, B.K. (1995). *Sharpening the warriors 's edge: The psychology and science of training*. Millstadt. IL: PPCT Management Systems

Gjennom drill blir ferdigheter automatiserte handlingsmønstre som lagres i langtidsminnet. Ved påførte stimuli søker underbevisstheten opp den lagrede handlingen, og ønsket respons kommer til utførelse gjennom aktivering av det motoriserte nervesystemet.

SHKs vurdering av situasjonen inne i huset er at den overraskende og høye lyden av skudd noen få meter unna ble oppfattet som en umiddelbar trussel av soldat A. Dette utløste soldat A sitt automatiserte handlingsmønster med å trykke inn avtrekkeren.

Tidligere under aksjonen hvor ulykken skjedde, samt under aksjonstreningene dagen før, hadde avstandene til kontaktene vært lengre og dermed inntrykkene svakere. Dette kan ha bidratt til at soldat A ikke trykket, eller ikke trykket hardt nok, på avtrekkeren til å løsne skudd.

Kombinasjonen av et automatisert handlingsmønster og det faktum at det lå et skarpt skudd i kammeret, som soldaten ikke visste om, til sammen medvirket til at ulykken inntraff.

Risikovurdering for øvelsen

I forkant av øvelsen utarbeidet øvingslederen en øvingsordre for hele øvelsens varighet. Denne øvingsordren inneholdt sikkerhetspunkter som var identifisert som sannsynlige. Skarp ammunisjon ble ikke identifisert som risikoelement fordi det ikke skulle være med på øvelsen.

I henhold til sikkerhetsbestemmelsene er det ansvarlig sjef som godkjenner aktiviteter gjennom avdelingens interne prosedyrer. Øvingslederen gjennomgikk planen for øvelsen i ledergruppen, og ledergruppen identifiserte heller ikke skarp ammunisjon som risikoelement under godkjenning av aktiviteten.

At våpen kan utgjøre en sikkerhetsrisiko er identifisert igjennom våpenregel nr. 1: «Behandle alltid alle våpen som om de er ladd». Ulykken viser at denne risikofaktoren alltid bør implementeres i risikovurderingene til Forsvaret, spesielt når våpen nyttes under tosidig øvelse, selv i de tilfeller våpenet er planlagt brukt uten ammunisjon.

Sikkerhetsbestemmelser

I forkant av øvelsen og aksjonstreningene ble ikke soldat A påminnet om de gjeldende norske sikkerhetsbestemmelsene. Øvingsleder var heller ikke kjent med hvilke svenske sikkerhetsbestemmelser som var gjeldende for soldaten. UD 2-1 fastslår at enhver ansvarlig sjef og øvingsleder skal forsikre seg om at personellet forstår og anvender gjeldende sikkerhetsbestemmelser for den aktuelle aktiviteten. SHK mener generelt det er viktig at Forsvaret sikrer at øvingsleder og ansvarlig sjef er klar over sitt ansvar i denne sammenheng.

SHK er kjent med at Forsvaret under større øvelser utarbeider fellesbestemmelser og gjennomfører nødvendig samordning som bidrar til etterlevelse av det norske sikkerhetsreglementet. Dette var imidlertid ikke praktisert ved denne mindre øvelsen hvor ulykken inntraff. Undersøkelsen har videre vist at de relevante sikkerhetsbestemmelsene ikke ble etterlevd eller fulgt opp. SHK er derfor positiv til at Forsvaret vil vurdere hvorvidt formuleringene i UD 2-1 kan tydeliggjøres, med hensyn til samordning av sikkerhetsbestemmelser. Dette kan også bidra til å tydeliggjøre øvingslederens ansvar.

Videre peker internrapporten fra Forsvarets spesialstyrker på at sikkerhetsbestemmelser og prosedyrer skal gjennomgå og harmoniseres ved samtrening med andre nasjoner og allierte samarbeidspartnere, samt at gjeldende sikkerhetsbestemmelser skal tydeliggjøres i øvingsdokumentasjonen. SHK er enig i denne vurderingen og mener at dette må gjennomføres ved alle Forsvarets avdelinger, også ved mindre øvelser.

SHK fremmer en sikkerhetstilråding innen dette området.

Visitasjon av våpen og utstyr

Undersøkelsen har vist at makkersjekk ble brukt da ansvarlig for aktiviteten ikke selv sjekket alle deltakernes våpen og utstyr. Soldat A fikk imidlertid ikke tildelt makker under øvelsen, og vedkommende spurte heller ikke om noen kunne gjennomføre sjekk av våpenet.

I våpenreglene står det at en aldri skal sikte eller peke på noe du ikke er beredt på å bekjempe, unntatt når alle våpen, magasiner og utrusting visiteres før unntaket iverksettes. Det står imidlertid ikke hvem som skal gjennomføre denne visitasjonen.

Undersøkelsen har vist at en soldat med lang erfaring med håndtering av våpen i militæret kan begå feil, enten ved å glemme å sjekke eget våpen eller ikke sjekke godt nok. Den interne undersøkelsen i den svenske Försvarmakten har fremmet tosomhet som tiltak for å unngå slike hendelser. Fagansvarlig for håndvåpen i Forsvaret har imidlertid fjernet krav om makkertjeneste og mener at det bedre får frem den enkeltes ansvar for eget våpen. Den interne undersøkelsen i Forsvarets spesialstyrker har oppgitt som læringspunkt å sikre en praksis om at alle våpen og utrustning blir kontrollert og visitert før og etter aktiviteter, uavhengig av våpen og ammunisjonstype. SHK støtter denne vurderingen og mener at dette også må praktiseres i alle Forsvarets avdelinger.

Teknisk endring av våpen

Tidligere har Statens havarikommisjon for Forsvaret (SHF) anbefalt Forsvaret å gjennomgå retningslinjer og praksis for tørrøving, med fokus på å redusere sannsynligheten for og konsekvensene ved vådeskudd. Forsvaret har enda ikke lukket denne sikkerhetstilrådingen.

Både sikkerhetsbestemmelsene for den svenske Försvarmakten og den svenske avdelingens egne sikkerhetsbestemmelser sier at vital del i våpen skal fjernes under øvelse, hvis våpenet ikke benyttes med løsammunisjonsanordning, eksempelvis rekylforsterker eller lett sluttstykke. Videre har den interne undersøkelsen ved Forsvarets spesialstyrker et læringspunkt om å anskaffe et nødvendig antall rekylforsterkere som passer til de våpen som anvendes for bruk av løsammunisjon. Internundersøkelsen anbefaler også Forsvarets spesialstyrker å vurdere bruk av kammerflagg, pipeflagg og varslingsstopper, samt en evaluering av disse løsningene.

Forsvaret har opplyst at fagansvarlig for håndvåpen er i ferd med å teste tekniske løsninger for å forhindre vådeskudd. Dette arbeidet er imidlertid ikke ferdigstilt, og SHK mener at det i påvente av en teknisk løsning må innføres andre tiltak for å oppnå samme effekt. Undersøkelsen har vist at Forsvaret må innføre barrierer ved tosidige øvelser i de tilfeller hvor løsammunisjonsanordning ikke kan benyttes.

SHK fremmer en sikkerhetstilråding innen dette området.

Sikkerhetstilrådingar

Statens havarikommisjon fremmer følgende sikkerhetstilrådingar¹⁰:

Sikkerhetstilråding Forsvaret nr. 2022/01T

Skyteulykken på Mågerø 30. november 2021 oppstod som følge av at et skarpt skudd ble avfyrt under en tosidig øvelse med personell fra flere avdelinger, også fra den svenske Forsvarsmakten. Øvelsen skulle gjennomføres med rødplast eller med tomt våpen. Soldaten som avfyrte våpenet var ikke klar over at det var ladd med et skarpt skudd. Forsvaret har prosedyrer som bidrar til etterlevelse av det norske sikkerhetsreglementet, under større øvelser med flere aktører og nasjoner. Dette var imidlertid ikke praktisert ved den mindre øvelsen hvor ulykken inntraff. Undersøkelsen har vist at de relevante sikkerhetsbestemmelsene ikke ble etterlevd eller fulgt opp.

Statens havarikommisjon tilrår at Forsvaret forbedrer praksis for samordning og etterlevelse av relevante sikkerhetsbestemmelser ved øvelser med håndvåpen.

Sikkerhetstilråding Forsvaret nr. 2022/02T

Skyteulykken på Mågerø 30. november 2021 oppstod som følge av at et skarpt skudd ble avfyrt under en tosidig øvelse med personell fra flere avdelinger, også fra den svenske Forsvarsmakten. Øvelsen skulle gjennomføres med rødplast eller med tomt våpen. Soldaten som avfyrte våpenet var ikke klar over at det var ladd med et skarpt skudd. Undersøkelsen har vist at Forsvaret er i ferd med å teste ut ulike tekniske løsninger for å forhindre vådeskudd, men at dette arbeidet ikke er ferdigstilt. SHK mener at skarpladd våpen alltid bør implementeres i risikovurderinger, samt at det bør sikres en praksis for visitasjon av våpen og utrustning, ved tosidige øvelser i Forsvaret.

Statens havarikommisjon tilrår at Forsvaret, i påvente av eventuelle tekniske løsninger, forbedrer risikovurderinger og barrierer som hindrer vådeskudd ved tosidige øvelser.

Statens havarikommisjon
Lillestrøm, 12. august 2022

¹⁰ Rapporten med sikkerhetstilrådingar oversendes Forsvaret og andre relevante myndigheter for oppfølging, jf. forsvarsundersøkelsesloven § 5 og forskrift om undersøkelser av ulykker og hendelser i Forsvaret § 14.

Vedlegg

Vedlegg A Safety recommendations

The Norwegian Safety Investigation Authority proposes the following safety recommendations:¹¹

Safety recommendation Defence No 2022/01T

The shooting accident at Mågerø on 30 November 2021 occurred as a result of live ammunition being fired during a two-sided exercise with personnel from several units, also from the Swedish Armed Forces. The exercise was to be carried out with blanks or with no ammunition in the chamber or magazine. The soldier who fired the weapon was not aware that the weapon was loaded with live ammunition. The Norwegian Armed Forces has procedures that contribute to compliance with the Norwegian security regulations during major exercises with several actors and nations. However, this was not practiced during the smaller exercise where the accident occurred. The investigation has shown that the relevant safety regulations were not complied with or followed up.

The Norwegian Safety Investigation Authority recommends that the Norwegian Armed Forces improve practices for coordination and compliance with relevant safety regulations during exercises with handguns.

Safety recommendation Defence No 2022/02T

The shooting accident at Mågerø on 30 November 2021 occurred as a result of live ammunition being fired during a two-sided exercise with personnel from several units, also from the Swedish Armed Forces. The exercise was to be carried out with blanks or with no ammunition in the chamber or magazine. The soldier who fired the weapon was not aware that it was loaded with live ammunition. The investigation has shown that the Norwegian Armed Forces is in the process of testing various technical solutions to prevent accidental discharge, but this work has not been completed. NSIA believes that weapons loaded with live ammunition should be part of risk assessments, and a practice for inspection of weapons and equipment should be ensured during two-sided exercises in the Norwegian Armed Forces.

The Norwegian Safety Investigation Authority recommends that the Norwegian Armed Forces, pending any technical solutions, introduce risk assessments and barriers that prevent accidental discharge with live ammunition during two-sided exercises.

¹¹ The report, including any recommendations, shall be submitted to the Armed Forces and other relevant authorities for follow-up, cf. Section 5 of the Defence Accident Investigation Act and Section 14 of the Regulations relating to the investigation of accidents and incidents in the Norwegian Armed Forces.